

УДК 658.15

Ольга Кальченко

**ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ
ФІНАНСОВОЮ СТІЙКІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА**

Ольга Кальченко

**ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ФОРМИРОВАНИЯ МЕХАНИЗМА
УПРАВЛЕНИЯ ФИНАНСОВОЙ УСТОЙЧИВОСТЬЮ ПРЕДПРИЯТИЯ**

Olga Kalchenko

**THEORETICAL ASPECTS OF SHAPING THE MECHANISM MANAGEMENT
OF FINANCIAL SUSTAINABILITY OF AN ENTERPRISE**

Виявлено важливість забезпечення фінансової стійкості підприємства як однієї з найважливіших функцій фінансового менеджменту сучасних суб'єктів господарювання; розглянуто наукові підходи щодо визначення сутності поняття механізму управління фінансовою стійкістю підприємств; обґрунтовано головну мету та основні завдання процесу управління фінансовою стійкістю; досліджено умови ефективного формування та функціонування механізму управління фінансовою стійкістю підприємства, його суб'єкти та об'єкти; проаналізовано систему принципів реалізації зазначеного механізму; розглянуто структуру та основні складові елементу механізму, до яких належать функції, форми та методи фінансового управління, сукупність фінансових інструментів та важелів, а також система забезпечення; розкрито послідовність етапів впровадження механізму управління фінансовою стійкістю для досягнення або збереження бажаного рівня фінансової стійкості та рівноваги підприємств; запропоновано основні напрямки удосконалення процесу управління фінансовою стійкістю підприємства.

Ключові слова: фінансова стійкість, управління фінансовою стійкістю, механізм управління фінансовою стійкістю підприємства, фінансові ресурси, принципи управління.

Рис.: 2. Бібл.: 5.

Обоснована важність забезпечення фінансової стійкості підприємства як однієї з найважливіших функцій фінансового менеджменту сучасних суб'єктів господарювання; розглянуто наукові підходи к определению сущности понятия механизма управления фінансовою стійкістю підприємств; виділено головну мету та основні завдання процесу управління фінансовою стійкістю; досліджено умови ефективного формування та функціонування механізму управління фінансовою стійкістю підприємства, його суб'єкти та об'єкти; проаналізована система принципів реалізації зазначеного механізму; розглянуто структуру та основні складові елементи механізму, к которым относятся функции, формы и методы фінансового управління, совокупность фінансових інструментів и рычагов, а также система забезпечення; раскрыта послідовність етапів впровадження механізму управління фінансовою стійкістю для достижения или сохранения желаемого уровня фінансової стійкості и равновесия підприємств; предложены основные направления совершенствования процесса управления фінансовою стійкістю підприємства.

Ключевые слова: финансовая устойчивость, управление фінансовою стійкістю, механизм управления фінансовою стійкістю предприятия, финансовые ресурсы, принципы управления.

Рис.: 2. Библ.: 5.

The article outlines the relevance of insuring financial sustainability of enterprise as being one of the most important functions of financial management of contemporary business units; scientific approaches in defining the essence of mechanism of managing the financial sustainability of enterprise are considered; the main objective and main tasks within the process of managing the financial sustainability are justified; the conditions of effective formation and functioning of the mechanism of managing the financial sustainability of enterprise, its subjects and objects are researched; principles of realization for the abovementioned mechanism are analyzed; the structure and main components of mechanism's element are considered, which comprise functions, forms and methods of financial management, various financial instruments and leverages, as well as supply system; the succession of phases in implementing the mechanism of financial sustainability to achieve or maintain desired level of financial sustainability and balance of enterprises are unfolded; main directions of improving the process of managing financial sustainability of enterprise are suggested.

Key words: financial sustainability, managing financial sustainability, mechanism of managing financial sustainability of enterprise, financial resources, principles of management.

Fig.: 2. Bibl.: 5.

JEL Classification: G 30

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку національної економіки, що характеризується мінливістю, непередбачуваністю та соціально-політичною нестабільністю, вітчизняні підприємства стикаються з багатьма проблемами, які пов'язані з дефіцитом фінансових ресурсів, посиленням інфляційних процесів, невизначеністю ринкової ситуації, недоступністю кредитних ресурсів, жорсткою конкуренцією та інше.

Нині ефективно управління фінансовими ресурсами підприємств, що спрямоване не тільки на максимізацію прибутку в короткостроковому періоді, але й на підвищення

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

ринкової вартості підприємства, підтримку стану фінансової стабільності та рівноваги у довгостроковій перспективі, є запорукою ефективності функціонування та фінансової сталості суб'єктів господарювання. Тому проблема забезпечення фінансової стійкості підприємств на сьогодні належить до найбільш актуальних.

Сучасним керівникам для ефективної фінансово-господарської діяльності підприємств необхідна результативна система управління, організована таким чином, щоб надати можливість своєчасно й швидко приймати управлінські рішення щодо забезпечення фінансової стійкості підприємства, використовуючи при цьому мінімальний набір методів та інструментів управління. Саме для цього необхідне розроблення та впровадження ефективного механізму управління фінансовою стійкістю підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у розвиток теоретичних та методичних засад фінансової стійкості підприємств зробили відомі вітчизняні та зарубіжні науковці: О. Я. Базилінська [1], М. Д. Білик, І. А. Бланк, В. В. Ковальов, М. Я. Коробов, Г. О. Крамаренко, Л. А. Лахтіонова, В. Й. Плиса, І. І. Приймак, А. М. Поддєрьогін, Г. В. Савицька, О. О. Терещенко, О. С. Філімоненков, Ю. С. Цалко та інші. Механізм управління фінансовою стійкістю досліджували такі вчені, як: А. О. Верзун, Т. В. Донченко, О. О. Педик, Г. П. Скляр та інші.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. У наукових публікаціях зазначених вище авторів та інших науковців досить широко висвітлені теоретичні аспекти сутності й аналізу фінансової стійкості підприємств, методики управління фінансовими ресурсами підприємств у ринкових умовах з метою максимізації прибутку та забезпечення їх платоспроможності. Але деякі теоретичні та практичні питання, які стосуються методики прийняття управлінських рішень щодо забезпечення належного рівня фінансової стійкості суб'єкта господарювання в межах операційної, фінансової та інвестиційної діяльності вимагають поглиблених досліджень та уточнень. Тому визначення змісту механізму управління фінансовою стійкістю підприємств та його складових є важливим та актуальним завданням.

Метою статті є розроблення та теоретичне обґрунтування механізму управління фінансовою стійкістю підприємства, визначення його структури, умов, принципів та етапів реалізації.

Виклад основного матеріалу. Фінансова стійкість сучасного підприємства є стратегічним фактором його фінансової безпеки, інвестиційної привабливості, кредитоспроможності та ділової активності.

Фінансово стійким вважається таке підприємства, яке здатне розміщувати та використовувати фінансові ресурси таким чином, щоб забезпечувати ефективний розвиток суб'єкта господарювання на базі росту прибутку й активів за умов збереження платоспроможності та ліквідності у довгостроковій перспективі. Акумуляція фінансових ресурсів фінансово стійких суб'єктів господарювання уможливорює їх здатність не тільки реінвестувати власні кошти, а й залучати у господарську діяльність зовнішні фінансові потоки, що створює сприятливе середовище для розширення виробничого потенціалу та сталого економічного зростання. При цьому обсяги залучених фінансових ресурсів повинні бути такими, щоб забезпечувалось оптимальне співвідношення власного й позикового капіталу та фінансова незалежність підприємства від зовнішніх інвесторів та кредиторів.

Отже, особливе значення в сучасних умовах повинно приділятися забезпеченню фінансової стійкості, що можливо за умови впровадження стратегічних підходів до управління підприємством. Актуальним напрямом сталого функціонування суб'єктів господарювання є розроблення дієвого механізму управління фінансовою стійкістю підприємства [3].

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

У науковій літературі під терміном «механізм» прийнято розглядати сукупність методів, форм, інструментів, прийомів та важелів, які разом із системою забезпечення використовуються для досягнення певної мети.

На думку Г. П. Скляра та О. О. Педик, сутність категорії «механізм забезпечення фінансової стійкості підприємства» слід визначити як систему форм, методів, прийомів, важелів, норм і нормативів, а також нормативно-правового, інформаційного, програмно-технічного та кадрового забезпечення, за допомогою яких на підприємстві досягається такий стан фінансових ресурсів, їх формування, розподілу та використання, що дозволяє підприємству розвиватися на основі зростання прибутку та капіталу при збереженні платоспроможності та кредитоспроможності в умовах допустимого рівня ризику [5].

Т. В. Донченко під механізмом управління фінансовою стійкістю підприємства розуміє сукупність принципів, заходів, методів та інструментів управління, які застосовуються суб'єктами для забезпечення фінансової стійкості підприємства [3].

А. О. Верзун зазначає, що «сутність механізму забезпечення фінансової стійкості підприємства необхідно визначити як систему форм, прийомів, методів, норм, важелів і нормативів, а також нормативно-правового, програмно-технічного, інформаційного та кадрового забезпечення, за допомогою яких на підприємстві досягається такий стан фінансових ресурсів, їх формування, розподіл та використання, що дозволяє підприємству розвиватись на основі формування стійкої тенденції зростання прибутку при збереженні платоспроможності та кредитоспроможності та за умови припустимого рівня ризику» [2].

Таким чином, ґрунтуючись на вищенаведених думках економістів, можемо сказати, що механізм управління фінансовою стійкістю підприємств – це сукупність принципів, форм, методів, фінансових інструментів та важелів, ефективна взаємодія яких забезпечує високий рівень фінансової стійкості підприємства.

Крім зазначеного вище, до складу механізму управління фінансовою стійкістю підприємства також слід включити такі елементи, як: мета, завдання та функції управління, організаційна структура, система забезпечення механізму та критерії оцінювання рівня фінансової стійкості. Ґрунтуючись на теорії управління, до основних функцій управління фінансовою стійкістю підприємства доцільно віднести: фінансове планування та прогнозування, фінансовий аналіз, фінансове забезпечення та регулювання, фінансовий контроль (рис. 1). Реалізація кожної із зазначених функцій передбачає використання відповідних фінансових форм та методів, а також належного фінансового інструментарію.

Інструменти тісно пов'язані між собою, наділені певним економічним навантаженням і мають об'єктивні межі застосування. Здійснюючи визначене регуляторне навантаження, важелі впливають із інструменту, конкретизують його дію в механізмі та призначені для стимулювання або обмеження певної діяльності [4]. Зрозуміло, що діапазон дії методів, інструментів та важелів механізму управління фінансовою стійкістю підприємств регламентований чинною нормативно-правовою базою та перебуває в об'єктивно обмеженому інформаційному та організаційно-забезпеченому просторі.

Управління фінансовою стійкістю із застосуванням фінансового механізму може досягти необхідного результату лише за умови поєднання доцільно спрямованого взаємовпливу всіх його елементів [2].

Важливим під час побудови механізму є визначення основної мети процесу управління фінансовою стійкістю підприємства. На нашу думку, головною метою впровадження механізму управління фінансовою стійкістю є досягнення задовільного фінансового стану та збереження або забезпечення належного рівня фінансової стійкості підприємства, за якого підприємство було б рентабельним, платоспроможним, конкурентоспроможним та інвестиційно привабливим.

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

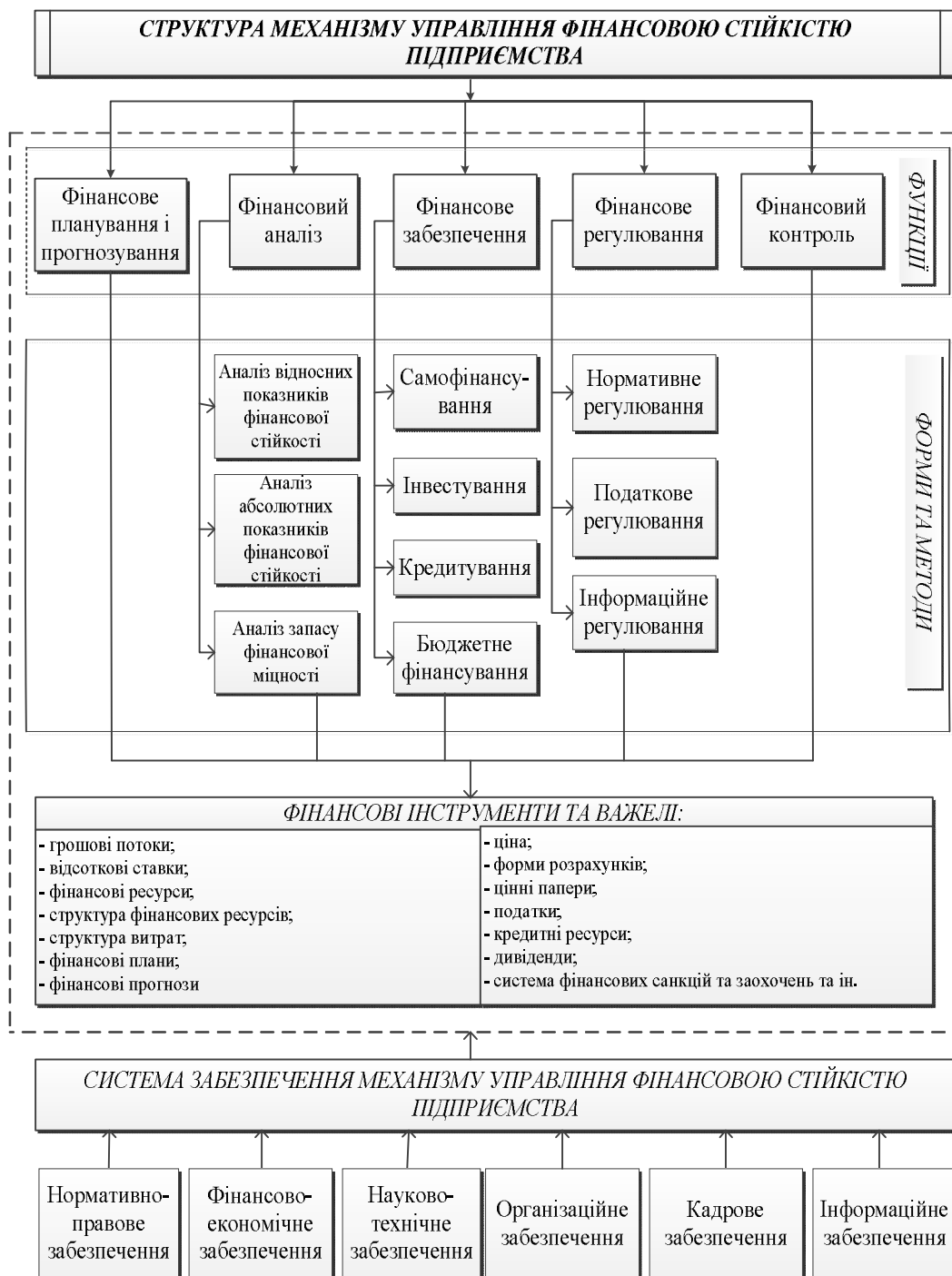

Рис. 1. Структура механізму управління фінансовою стійкістю підприємства

Процес реалізації основної мети механізму управління фінансовою стійкістю підприємства повинен бути спрямований на вирішення таких завдань:

- досягнення оптимальної структури джерел фінансування підприємства;
- оптимізація структури активів;
- формування оптимального співвідношення активів та джерел їх фінансування;
- забезпечення розширеного відтворення;
- досягнення стану постійної платоспроможності та кредитоспроможності підприємства;
- досягнення максимальної рентабельності операційної, фінансової та інвестиційної діяльності за рахунок підвищення ефективності використання фінансових ресурсів;

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

- збалансування та забезпечення оптимальної структури грошових потоків підприємства;
- посилення ефекту фінансового важеля тощо.

Основними умовами ефективного формування та функціонування зазначеного механізму мають бути: забезпечення інтересів всіх суб'єктів фінансових відносин; зворотний зв'язок всіх складових механізму управління фінансовою стійкістю підприємства; своєчасність реакції складових механізму на зміни, що відбуваються під впливом факторів зовнішнього та внутрішнього середовища.

Процес впровадження механізму управління фінансовою стійкістю підприємства можна представити як ряд послідовних етапів (рис. 2).

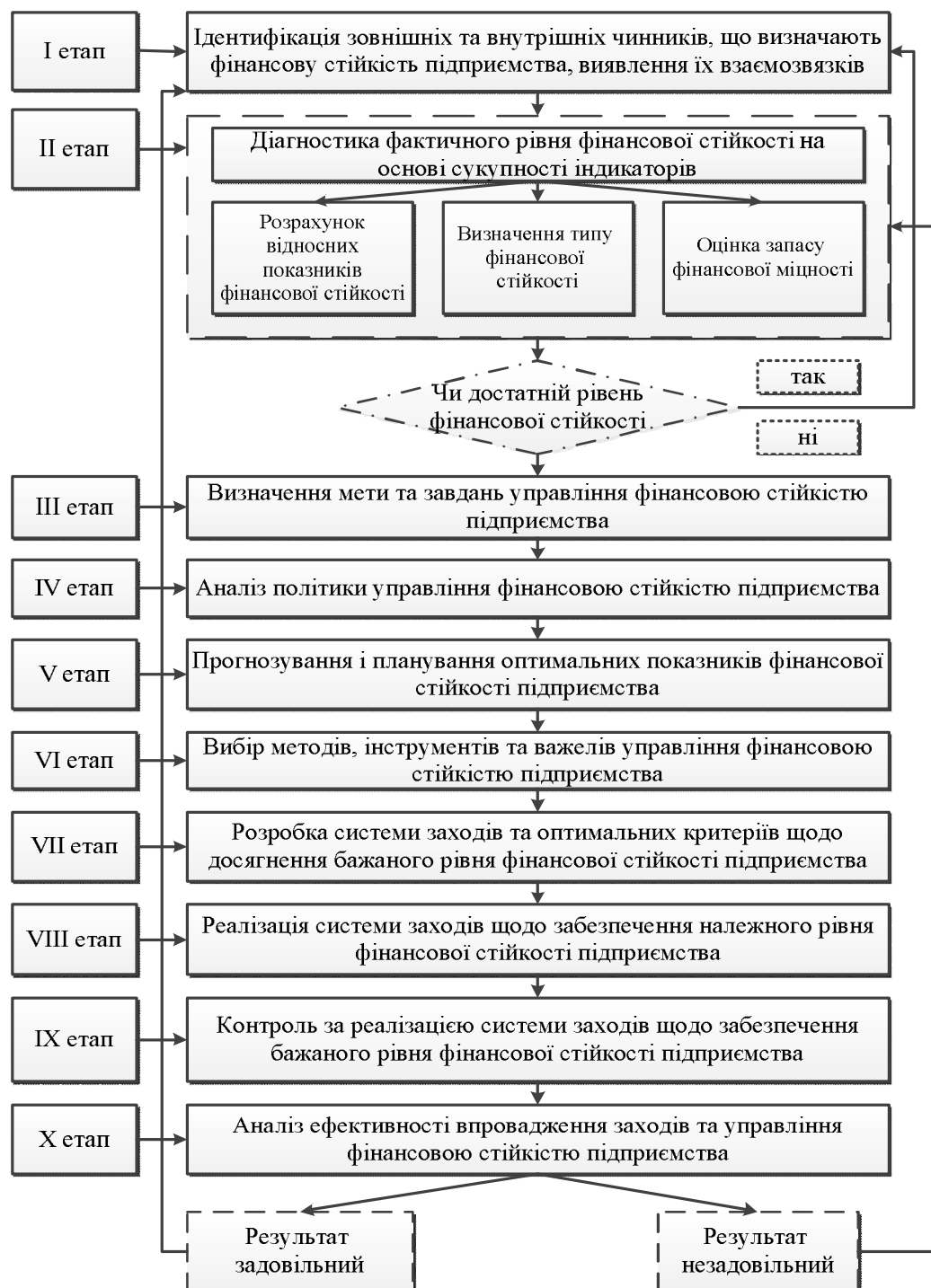

Рис. 2. Етапи впровадження механізму управління фінансовою стійкістю підприємства

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

Будь-який механізм управління ґрунтується на певних положеннях. Тому механізм управління фінансовою стійкістю підприємства повинен функціонувати за такими принципами:

- регламентованості – кожна складова механізму реалізує своє функціональне призначення в межах чинного законодавства;
- інтегрованості системи управління фінансовою стійкістю із загальною системою фінансового менеджменту підприємства;
- гнучкості – оперативна адаптація до змін зовнішнього та внутрішнього середовища, що впливає на рівень фінансової стійкості;
- комплексності – ефективність механізму можлива лише за умов комплексної дієвості всіх складових;
- цілеспрямованості – функціонування всього механізму підпорядковане досягненню визначеної мети;
- ефективності – функціонування механізму повинно приносити позитивний результат від його діяльності;
- необхідності постійного моніторингу рівня фінансової стійкості підприємства та факторів, що її визначають;
- підпорядкування стратегії управління фінансовою стійкістю підприємства загальній фінансовій стратегії;
- взаємоузгодженості – координація впровадження заходів щодо забезпечення фінансової стійкості підприємства;
- функціональності – кожна складова механізму має чітке функціональне призначення.

У процесі побудови механізму управління фінансовою стійкістю підприємства також необхідно виділити його об'єкти та суб'єкти. Вони не є складовими механізму, однак саме суб'єкти, використовуючи механізм, впливають на об'єкти управління. Отже, суб'єктами є керівництво підприємства, фінансові менеджери, фінансові аналітики, працівники фінансових служб і відділів та ін. Об'єктами є фінансова діяльність підприємства, фінансові ресурси, джерела фінансування суб'єкта господарювання, прибуток тощо.

Для ефективного функціонування механізму управління фінансовою стійкістю підприємства необхідна належна система забезпечення цього процесу, яка включає:

- нормативно-правове забезпечення – це законодавча база, що регламентує права і обов'язки суб'єктів підприємницької діяльності, стандарти, норми, нормативи. Також сюди відносяться положення, інструкції, накази та інша документація, що створюється на самому підприємстві, стосується фінансово-господарської діяльності та є обов'язковою для виконання;
- фінансово-економічне – містить у собі фінансові ресурси, що мобілізуються з різних джерел для забезпечення стійкого розвитку підприємства та розширеного відтворення;
- організаційне – наявність відповідної організаційної структури, що відповідає за рівень фінансової стійкості на підприємстві;
- науково-технічне забезпечення – це науково-методичні та теоретико-методологічні напрацювання щодо діагностики та управління фінансовою стійкістю підприємств, інформаційна техніка, технології та програми для аналізу, планування та прогнозування рівня фінансової стійкості підприємства;
- кадрове забезпечення механізму включає підготовку та підвищення кваліфікації кадрів, які володіють відповідними навиками щодо оцінювання та підвищення рівня фінансової стійкості підприємства;
- інформаційне забезпечення механізму включає інформаційну базу (фінансову звітність, показники, індикатори та ін.), яка необхідна для аналізу та забезпечення фінансової стійкості суб'єкта господарювання.

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

Висновки і пропозиції. Розглянуті теоретичні аспекти формування механізму управління фінансовою стійкістю підприємства дозволять комплексно та системно вирішувати проблеми забезпечення фінансової стабільності підприємства, раціоналізувати процес управління фінансовими ресурсами та фінансовою стійкістю суб'єктів господарювання.

Список використаних джерел

1. *Базилінська О. Я.* Фінансовий аналіз: теорія та практика : навчально-методичний посібник / О. Я. Базилінська. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 328 с.
2. *Верзун А. О.* Теоретичні підходи до формування та забезпечення фінансової стійкості підприємств [Електронний ресурс] / А. О. Верзун // *Агросвіт*. – 2013. – № 15. – Режим доступу : http://www.agrosvit.info/pdf/15_2013/12.pdf.
3. *Донченко Т. В.* Теоретичні основи формування механізму управління фінансовою стійкістю підприємства [Електронний ресурс] / Т. В. Донченко // *Вісник Хмельницького національного університету: Економічні науки*. – 2010. – № 1. – Режим доступу : <http://elar.khnu.km.ua/jspui/bitstream/123456789/3037/1.pdf>.
4. *Кальченко О. М.* Інноваційно-інвестиційний механізм підвищення ефективності підприємств туристичної сфери / О. М. Кальченко // *Науковий вісник Полтавського університету споживчої кооперації України. Серія «Економічні науки»*. – 2011. – № 11. – С. 58–67.
5. *Скляр Г. П.* Механізм забезпечення фінансової стійкості підприємств споживчої кооперації та його удосконалення в умовах перехідної економіки [Електронний ресурс] / Г. П. Скляр, О. О. Педик // *Українська кооперація*. – 2010. – № 3. – Режим доступу : <http://www.ukrcoop-journal.com.ua/2010-3/num/Cskljar.htm>.

References

1. Bazilinska, O.Ya. (2009). *Finansovyi analiz: teoriia ta praktyka* [Financial analysis: theory and practice]. Kyiv: Tsentri uchbovoi literatury (in Ukrainian).
2. Verzun, A.O. (2013). *Teoretychni pidkhody do formuvannia ta zabezpechennia finansovoi stiikosti pidpriemstv* [Theoretical approaches to shaping up and ensuring of financial sustainability of enterprises]. *Agrosvit – Agrosvit*, no. 15. Retrieved from http://www.agrosvit.info/pdf/15_2013/12.pdf.
3. Donchenko, T.V. (2010). *Teoretychni osnovy formuvannia mekhanizmu upravlinnia finansovoiu stiikistiu pidpriemstva* [Theoretical bases of shaping up the mechanism of managing the financial sustainability of enterprise]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu: Ekonomichni nauky – Bulletin of Khmelnytsk National University: Economic sciences – Herald of Khmelnytskyi national university. Economic sciences*, no. 1. Retrieved from <http://elar.khnu.km.ua/jspui/bitstream/123456789/3037/1.pdf>.
4. Kalchenko, O.M. (2011). *Innovatsiino-investytsiinyi mekhanizm pidvyshchennia efektyvnosti pidpriemstv turystychnoi sfery* [Innovational investment mechanism of improving the efficiency of enterprises in touristic sphere]. *Naukovyi visnyk Poltavskoho universytetu spozhyvchoi kooperatsii Ukrainy. Serii «Ekonomichni nauky» – Scientific Bulletin of Poltava University of Consumer Cooperation. Series: “Economic Sciences”*, no. 11, pp. 58–67 (in Ukrainian).
5. Skliar, H.P., & Pedyk, O.O. (2010). *Mekhanizm zabezpechennia finansovoi stiikosti pidpriemstv spozhyvchoi kooperatsii ta yoho udoskonalennia v umovakh perekhidnoi ekonomiky* [Mechanism of ensuring financial sustainability of consumer cooperation and its improving in the conditions of transitional economy]. *Ukrainska kooperatsiia – Ukrainian Cooperation*, no. 3. Retrieved from <http://www.ukrcoop-journal.com.ua/2010-3/num/Cskljar.htm>.

Кальченко Ольга Миколаївна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Чернігівський національний технологічний університет (вул. Шевченка, 95, Чернігів, 14027, Україна).

Кальченко Ольга Николаевна – кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры финансов, банковского дела и страхования, Черниговский национальный технологический университет (ул. Шевченко, 95, Чернигов, 14027, Украина).

Kalchenko Olga – PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of Department of Finance, Banking and Insurance, Chernihiv National University of Technology (95 Shevchenka Str., 14027 Chernihiv, Ukraine).

E-mail: onkalchenko.2014@gmail.com